De Baetyliis

Dissertatio inauguralis
quam consensu et auctoritate
amplissimi philo
in Alma litterarum universitate
Fridericae Guilelmae
ad summo
rite cape

Die 14. M. Augusti A. 1854
H. L. Q. S. publice defendet
Auctor

Ludovicus Boe
Dre

Adversarii Erunt:

F. Schultz, Phil. Dr.
C. Euler, Phil. Dr.
A. Walter, Phil. Dr.

Berolini. 1854

Cy

Solar Anamne

Augusto Boeckh
viro Illustrissimo et Magistro Carissimo.

Hasce studiorum primitias sacras e
gratoque animo

voluit

auctor.

Quaecunque in scriptis quum veterum tum hodiernorum auctorum antiquitatis studii peritorum de baetyliis dispersim nobis tradebantur, tantum aberat ut
prode
cultumque eorum de
e
tentiae etiamnunc in contrarias parte
Ex
qui huic argumento lucis aliquid afferre studerent: quo
quamquam sexcentas re
ad studium antiquitatis nec non linguarum et orientalium et occidentalium, vel ad historiam naturalem
pertinente
satis ex
significet secundum loco
sacris et profanis de ea re nobis tradito
verbis ex

Saxa quaedam ab omnibus fere po
vino honore culta, ac plerumque pro numinibus ipsis, certe pro simulacris deorum habita, graeco nomine βαίτυλοι sive βαιτύλια, latine quidem baetylia sive betuli dicebantur, cf. Plin. hist. nat. 37. 9, 51. In fragmentis Sanchuniathonis rerum Phoeniciarum scriptoris, per Philonem Byblium graece versis, apud Eusebium in prae
nomen paullum aliter scriptum commemoratur, de quo v. infra. Ibidem unum quatuor filiorum, quo

Uranus cum Gaea genuit, Βαίθυλον vocatum e
cit Sanchuniathon. Cum pergit auctor no
Uranum βαιθύλια, sive lapide
ἐπενόησε θεὸς Οὐρανὸς βαιθύλια, λίθους ἐμψύχους μηχανησάμενος. — Bochartus, Phaleg et Canaan lib. 2. cap. 2. p. m. 707 notionem graecam λίθους ἐμψύχους male conversam ex lingua hebraica habere voluit, interpretem in verbis Phoenicii scriptoris ipsis אבנים נפשים abanim
ne אבנים נשפים abanim ne
se arbitratus: quem qui sequitur, lapide
lapidibus animatis assumere debebit; cf. de
du culte de
va le
plutôt selon la juste correction de Bochart, le
erre
quamquam loco quem mox commemorabimus, Gene
28. 13. confirmari videtur, tamen inter judice
e βαίτυλον
illum lapidem e
mitum obvolutumque et lacte oblitum Saturno marito suo loco Jovis recentis a partu in Chaumasio monte Arcadiae devorandum dedisset — οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. — Etymolog. Magn. — βαίτυλος ἐκλήθη ὁ λίθος, ὃν ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος κατέπιεν · εἴρηται δὲ, ὅτι ἡ Ῥέα βαίτη αἰγὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δέδωκεν. — Priscian. lib. 1. Abdir genus lapidis. lib. 5. Abdir
deus e

dicitur devorasse pro Jove, quem Graeci βαίτυλον vocant. — Secundum hanc fabulam, de qua v. Ste
Byzantin. a. v. Θαυμάσιον. A
astron. 2. 43. He
4. 205. mythographi βαιτύλου nomen satis ex
per βαίτην, pellem caprinam, putaverunt. Maxima
fuit inter homine
men illius lapidis derivandum sit a graeca voce βαίτη,
uti mythographi contendunt, an ab antiquissimo originis ve
supra citato, Gene
mane po
coelo ad terram in scala de
lapidem, quo dormiens cervicali usus erat, statuisse
narretur, quem בית־אל beth-el, h. e. domum dei vocavit.
Ex illo beth-el ortum e
quibusnam argumentis hoc defendi po
e
non paucas voce
ex linguis quae dicuntur Semiticis, inprimis ex lingua
hebraica sumta e
Attamen viro
borarent, sae
modum exce
na doctissimorum hominum de etymologice
In quam egregium illud Horatianum cadit: — Iliaco
intra muro

bulam illam de lapide, quem Rhea Saturno pro Jove deglutiendum daret, cujus supra mentionem fecimus, po
ut per eam etymologia baetyliorum a βαίτη ex
tur et verisimilis fieret, facere non po
alteram o
gua hebraica a voce בית-אל derivare studet, sequamur, quippe quae multis iisque haud levibus exemplis sublevatur atque augetur. Quis affinitatem vocis hebraicae cum graeca non videt? Nihil ibi praeter flexionem immutatum e
existimo, quod offert nomen o
rubrum siti Βαίσαμψα dicti, quod simili modo ex vocibus בית-שמש beth-scheme
Ste
varia collegit Bochartus, qui in eo tantum errasse videtur, quod praeconce
adnixus, periculo
didit, qui foetutinis grammaticis delectarentur. Cum Bocharto auctore surgere potuerunt, qui, ut e multis pauca afferam, nomen Ὀλύμπου ab עולמים בו olamimbo, h. e. aeterni dii in eo, derivarent; qui uti Joann. Turnerus in bibl. universal. 15. pag. 53. inter alias ingenii delirantis ine פונת את
אש ponet et e
Certe hoc non in no
accidit, quod mo

asservandi in templis fanisque ex Oriente in Graeciam introductus e
cultus ve
Cadmo una cum literis in Graeciam translata fuisse, fabula tradit. Phoenicibus pariter ac Hebraeis mo
ex antiquissimis temporibus, ut lapide
consecrato
Re
pervenit. Quae cum ita sint, jam unde veniat litera ϑ in voce βαιϑύλια, uti scriptum e
Sanchuniathonis apud Eusebium l. c. quamquam omne τ, haud difficile intelligitur, ratione habita originis Phoeniciae vocis βαιϑυλίων. Litera scilicet hebraica ת in בית־אל beth-el, par eademque e ϑ. Nihilominus usum communem in scribendo hoc nomine sequi debemus, qualem mythographi graeci ado
Fourmontis o βαίτυλον nomen habere a Batuele, patre Labani, ac βαιϑύλια idem significare quod תרפים theraphim, non e
flexions critique
tom. 1. liv. 2. sect. 3. cap. 2. pag. 65.

A

p. 127. alterum etiam nomen re
Abadir, et Agdir sive Agadir, cujus de origine multum disputatum e
Sunt qui nomen illud per אבן אדיר eben adir h. e. lapis

divus, ex

a vocibus אב אדיר ab adir, h. e. pater divus, ductam. אבן נדר eben neder, e

in lingua sanscritica quaerunt, abadir derivare student a vocibus *abi* et *adir* h. e. in finibus, idem quod terminus. Bochartus vero rem acu tetigisse videtur, nomen abdir ductum e אבן דיר, putans, h. e. lapis rotundus. De immutata litera ן in א conferenda sunt similia exempla, quae lingua graeca praebet, uti accusativ. ϑῆρα pro ϑηρν, δεχοίατο et εἰρύατο pro δέχοιντο et εἴρυντο. Contra ea Joann. Conrad. Ste

lingius in dissertatione de baetyliis veterum sive de lapidibus unctione numini consecratis, Groning. 1715. Lips. 1724. Brem. 1729. dicit:— Etiamsi Bochartus in Phaleg et Canaan multi varia eruditione probare annitatur, vocem Abaddir ex Phoenicio אבן דיר quod lapidem sphaericum denotet, corruptam e

men ipsi assentire potero, cum ex aliis auctoritatibus constet, baetylia non semper sphaerica, sed etiam aliarum figurarum fuisse. — Eam quam modo commemoravimus Bocharti o

אבן דיר, sive a lapide sphaerico ducenda, sublevat locus, qui apud Plinium in de

tur, ubi de gemmis cerauniis agens, betulo

e

per illas (scil. ceraunias gemmas) quae nigrae sunt et rotundae, urbe

easque baetylo
nomen baetyliis fuit, maximam partem rotundo
se constet, uti jam multis exemplis probabitur: quae
Hoellingius l. c. contra Bochartum admonet, refellere
po
per tempus veteribus notum fuisse et po
ipso
Coeli et Terrae Βαίθυλον vocat) ex Augustini, e
Hipponensis e
intelligi licet: Miror, quod nominum ab
moto in mentem tibi non venerit, habere tuo
sacerdotibus eucaddire
Abaddire
ni deo
gentium vocarent, scimus. His omnibus argumentis
satis probasse mihi videor, utrumque nomen lapidum
illorum sanctorum, et baetylia et abaddire
ducere ex lingua hebraica, quam maximam affinitatem
cum lingua phoenicia habere, et ex ea ipsa ortam
e
quae in scriptis patrum, quo
cf. Augustin. o
quod verbum linguae punicae consonum e
Hebraea permulta et paene omnia. — Id. in quae
super judice
non multum inter se differunt. — Id. in Joann. trac-
tat. 15.: cognatae quippe sunt linguae istae, Hebraea

et Punica. — Hieronym. in Jerem. 5. 25: Poenorum lingua Hebraeae magna ex parte confinis e

in Je

fontibus manare dicitur.

Pertractatis his rebus jam mihi pro

loco

quibus exempla cultus baetyliorum referuntur. Fere omne

liorum de

cultus lapidum sanctorum, sive litholatriae (sit venia verbo!) fuisse videtur, inprimis Phoenicia, Sanchuniathone te

alte

den Hebraeern benachbarten Phoeniciern war die verehrung der heiligen steine be

auch in vielen anderen gegenden: Re

dispersi multi lapide

cro

quem mythographi Phoenicii primum hominem ex quinta stirpe, natumque e genere gigantum fuisse fabulantur, mortuum coluerunt Phoenice

nis, quas ei pro simulacris consecraverunt. Orientale

prisca aetate sancte ac religio

Eusebius e

suevisse ait, τὰς στήλας προσκυνεῖν καὶ ταύταις ἑορτὰς ἄγειν κατ᾽ ἔτος. Emisae (cui hodie apud Arabe

Hims) in templo dei Elagabali baetylum fuisse, quem

po
illius numinis, Romam portare juberet, Herodianus narrat, cf. Herodian. hist. lib. 5. cap. 3. qui saxum ita de λίθος δέ τις ἔστι μέγιστος, κάτωθεν περιφερῆς, λήγων εἰς ὀξύτητα · κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα τε καὶ ἡ χρώια μελαῖνα. Διοπετῆ δὲ αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσιν ἐξοχὰς δέ τινας βραχείας καὶ τύπους δεικνύουσιν. εἰκόνα δὲ ἡλίου ἀνέργαστον εἶναι θέλουσιν, οὕτω βλέποντες. — Qui lapis conspicitur in nummis Romanis Heliogabali et in nummis E
v. Eckhel, doctrina nummor. vett. tom. 7. pag. 240. tom. 3. pag. 211. Beger, the
712. Vaillant, numismata Imperatorum prae
ra, ed. 2. tom. 22. pag. 285-288. Vaillant, numismata a po
nummum affert, cui circumscribitur: SANCTO DEO SOLI ELAGABAL, in quo conspicitur lapis conoidicus, quem circumstant perticae quatuor umbracula sustinente
Herodiano te
arte non fabrefactam e
delapsum haberi, confirmat ille nummus. Herodianus l. c. addit: θεον ἥλιον οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι, τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιογάβαλον καλοῦντες. — Atenim vero primordia e
nominis unde re
sio, ita ut multiplex sensus admittatur. Zoëga, de usu atque origine obeliscorum ex
per deum Terminum אל גבל el gabal. Salmasius et

Casaubonus in notis ad Lampridium interpretantur: deum montis. Bochartus l. c. et Joann. Seldenus de diis Syriis syntagm. pag. 220. seqq. conjiciunt nomen Elagabali, graece Ἡλιογαβάλου excortum e

sive Agalibaal, i. e. deus rotundus, quam notionem reperimus apud Ciceronem de nat. deor.: deus rotundus, circularis aut volubilis, ut dicebant ii, qui sphaeram mundi deum sentiebant. Radix hebraica גלל galal, denotat idem quod latinum: volvere. Quod consentit cum conjectura Bocharti supra discussa de origine nominis abaddir, quod ex אבן דיר h. e. lapis rotundus, corruptum e

breviter dicam, qui Pe

Cybele

libris Sibyllinis, Romam transportatus e

29. 10. sqq.), de coelo cecidisse et pro simulacro deae habitum e

de bellis Annibal. cap. 56. et Dio Cassius 16. 33. edit. Reimar. pag. 313. quem Arnobius advers. gent. 6. 196. 7. 253. ita de

ferri hominis manu sine ulla impre

coloris furvi atque atri, angellis prominentibus inaequalis. — Prudentius, hymn. 10. 155. huic baetylio effigiem humanam attribuit: Lapis nigellus evehendus e

Muliebris oris clausus argento sedet. —

Claudianus de raptu Pro
in templo Cybele
religio
mère de
5. p. 244. Falconnet diss. sur la pierre de la mère de
et ipsa ἀπὸ τοῦ πεσεῖν nomen acce
Ammian. Marcellin. 22. c. 22. et Herodian. 1. c. 2. docent, Herodian. l. c. αὐτὸ τὸ ἄγαλμα διοπετές, ὡς λέγουσι... τοῦτο δὲ πάλαι μεν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἴς τινα τῆς Φρυγίας χώραν · Πεσσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ. τῆν δὲ προσηγορίαν λαβεῖν τὸν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι. — Quid veri insit tam levi etymologiae si quaeritur, Graecis numquam studio
unde nomina sint ducta, fidem habendam non e
inter omne
in origine baetyliorum nominis deducenda nobis se praebuit. Nomen urbis Pe
re Πισινοῦς, Πεσινοῦς, rectius derivatur a voce hebraica פסא pissa (ἀπαξλεγόμενον P,
i. e. abundantia, a radice פשה passa, se diffundere, aram. פסא, chald. פסה.

Jam ad cultum lapidum, quali Graeci utebantur, venimus, cujus a rerum scriptoribus multa referuntur exempla. Fere omnibus numinibus plus minusve baetyliorum Graeci consecraverant, quibusnam inprimis, mox videbimus. Photius bibl. vit. I τῶν βαιτύλων

ἄλλον ἄλλῳ ἀνακεῖσθαι θεῷ, Κρόνῳ, Διί, Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, confirmat. In templo Gratiarum Orchomeni lapide quidam temporibus Eteoclis regis a coelo delapsi colebantur, vid. Pausan. 11. 38: Ὀρχομενίοις τὸ ἀρχαιότατον τῶν Χαρίτῶν ἐστιν ἱερόν. τὰς μὲν δὴ πέτρας σέβουσι τὰ μάλιστα. καὶ τῷ Ἐτεόκλει φασὶν αὐτὰς πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. — A

Aego

valde dissentiunt, multo

narrant Plutarch. in vit. Ly

ἀφ᾽ οὗ ἐν Αἰγοσποταμοῖς ὁ λίθος ἔπεσεν. — Diog. Laërt. 2. 10, 12: φασὶ δ᾽ αὐτὸν (Ἀναξαγόραν) προειπεῖν τὴν περὶ Αἰγοσποταμὸν γενομένην τῶν λιθῶν πτῶσιν, ὅν εἶπεν ἐκ τοῦ ἡλίου πεσεῖσθαι. — Aristot. d. meteor. 1. 7. Plin. h. n. 2. 38: celebrant Graeci Anaxagoram praedixisse, coele um litterarum scientia, quibus diebus saxum casurum e

Quo tempore ciciderint illi lapide

differt inter olympiadem 72. 73. et 74. Ce

de imbribus lapidum apud vetere

dispersa collegit Stobaeus in eclog. phy

Aristotele

Athenis in templo Veneris Uraniae, quam ferebant Parcarum vetustissimam, lapis erat instar Hermarum pro simulaco Deae habitus, cf. Pausan lib. 1.: Οὐρανίας ἄγαλμα τετράγωνον κατὰ ταῦτα καὶ τοῖς Ἕρμαις. — Baetylus quidam in gymnasio Abydeno longum per tempus colebatur, quem eundem e

Plinius Cassandriae sive Potidaeae viderat, verisimile habent non nulli, Plin. h. n. 2. 58: colitur lapis et Cassandriae, quae Potidaea vocitata e
etiamnunc o
comete quoque illis noctibus flagrante.

Praeter illa quae modo enumeravimus saxa, quae ipsis verbis de coelo delapsa praedicabantur, multorum aliorum similium lapidum apud vetere
quibus templa dedita erant, vel quae pro simulacro numinis cujusdam habebantur. Fere omne
tylo
in nummis atque in monumentis delineantur, dilucide perspicimus; cf. Pellerin, recueil de médaille
no. 70. Eckhel, mus. Cae
numm. vett. 7. pag. 240 Beger, the
burg. 2. 712. Vaillant, numm. imperr. prae
2. tom. 2. pag. 285-288. — Eckhel, doctr. numm. 3. p. 711. Uti antea Gratias sub forma lapidum cultas e
fuisse apud Che
θεῶν οἱ Θεσπιεῖς τιμῶσιν Ἔρωτα μάλιστα ἐξ ἀρχῆς, καί σφίσιν παλαιότατον ἄγαλμα ἐστὶν ἀργὸς λίθος. — A
astra sub formis columnarum vel cipporum culta, idem docet auctor 3. 20: κίονες ἑπτὰ κατὰ τρόπον οἶμαι τὸν ἀρχαῖον, οὓς ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασὶν ἀγάλματα.

Simulacrum Jovis Casii in templo Laodiceno erat lapis quidam, quem statuisse dicebatur Juppiter Cy-

phone apud montem Casium in Aegy
In nummis quibusdam cernitur lapis in medio templo po
quo vid. Creuzer Symbolik 3. 5. 105: Juppiter wurde selb Ζεῦς Κάσιος, al
unförmiger, wohl auch kegelförmiger stein vorge

De baetylo in templo Del

praeter id quod in excordio de eo dictum e
Pausan. 10. 40. Lyco
appellat δίσκον μέγιστον, ratione certe habita formae sphaericae, qua lapis ille praeditus erat. Celeius cognomen fuit, quod Juppiter a Cegeatibus rece
cujus simulacrum lapis te
se dicitur. Item Jovem Seleuciae, nobilissima Syriae urbe sub lapidis imagine cultum e
te
tab. 5. fig. 3. tradit. Pausanias in Corinthiacis lib. 2. cap. 9. de simulacris Jovis Meilichii et Dianae Patroae refert, quae nulla arte facta praedicat: ἐν Σικυῶνι ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστὶ Ζεὺς Μειλίχιος καὶ Ἄρτεμις ὀνομαζομένη Πατρῴα, σῦν τέχνῃ πεποιημένα οὐδεμίᾳ πυραμίδι δὲ ὁ μειλίχιος, ἡ δὲ κίονι ἐστὶν εἰκασμένη. — Huc etiam pertinet umbilicus Jovis Ammonis in templo notissimo oasis Libycae, de quo v. Curt. 4. 7, 23. Simile saxum, quale fuit cippus Dianae Patroae, in templo Laodiceno pro deae simulacro colebatur. Salmasius, divo
Dianae Laodicenae, arbitratus, sublevatur nota quadam

Casauboni, lapide
simulacrum ab Ore
Lampridius in vit. Heliogabal. cap. 8: Lapide
vi dicuntur ex pro
adyto suo, in quo Ore
— Pausanias in Achaicis narrat, ante aedem Dianae Λυκείας jacere lapidem quemdam sacro
tum. De numismate quodam Philippi, in quo templum,
e
bis circumscriptis: ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΠΕΤΡΑΙΑΣ. vid. Pausan. in Phoc. cap. 24. Pharense
lapide
quibus Mercurio consecratis nomen erat ἕρμακες sive ἑρμεῖοι λόφοι, quia illis Mercurius periodo
narratur, de quorum nomine et cultu cf. Hom. od. 2. 471: ὅτι ἑρμαῖος λόφος ἐστίν. — Antholog. Graec. e
gr. 4.: Ἱερὸν Ἑρμείῃ παραστείχοντες ἔχευαν Ἄνθρωποι λίθινον σωρόν. — Quid quod ipsa oracula Sibyllina fictitiam horum tumulorum lapideorum religionem ex
Κἂν πάρ' ὁδοῖσι λιθῶν συνχρώματα ταῦτα σέβεσθε. — Pausan. 7. 22. τούτους σέβουσι νοἱ Φαρεῖς ἑκάστου θεοῦ τινος ὄνομα ἐπιλέγοντες · τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι. — De Hermis cf. H. Alexandri ex
5. p. 722. Schildium de Chaucis 2. 3. Eberhard. Feithii antiqq. Hom. 1. c. 3. Creuzer, symbolik u. mythol. 1. 5. 55: 'früher al

steine die stelle der cultusbilder, vom himmel gefallene, ge
Amazone
Euxini dedicaverunt, quem A
2. 1173. de εἴσω δὲ μέλας λίθος ἠρηρεῖτο Ἱερὸς, ᾧ ποτε πᾶσαι Ἀμάζονες εὐχετόωντο. — Alia simulacra deorum rudia ac deformia erant exempli gratia saxa, quae in templo Hyetti in Boeotia Herculem et Amorem Thespium re
Clementem Alexandrinum Junonis Argivae statuam κίονα dicit vel columnam, notante Scaligero ad Eusebium. Bacchus eodem te
Paeonas discum pro Sole adorasse docet Harpocrate
Cappadocibus fuisse montem καὶ θεὸν καὶ ὅρκον καὶ ἄγαλμα, scribit Maximus Tyrius in dissert. 38. Getas sive Daco
Strabon. lib. 8. constat: παρὰ δὲ τοῖς Γεταῖς ὁ ἱερὸς ὠνομάζετο θεός · καὶ τὸ ὄρος ὑπελείφθη ἱερὸν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως. — Clemens Alexandrinus multifariis exemplis docet, columnas olim a Graecis pro simulacris cultas e πάντα λίθον τὸ δὴ λεγόμενον λιπαρὸν προσέκουν. κίονας ἵσταντες πάντες οἱ παλαιοὶ ἔσεβον ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ. — Quid quod urbe
Kanne erste urkunde der ge
lapidum sanctorum nomen acce
Μονογίσσα ο
per 'Einstein.' Ste

γίσσον lapidem omnino, apud Graeco
mollius denotat. Alterum o
obtinuerat Λᾶς. Simili modo Hernici juxta etymologiam grammaticorum nomen suum duxerunt a voce Marsica: herna i. e. lapis, pariter ac Saxone conjecturam quam Kanne l. c. statuit, sequi licet. In Paeonia Λαινοι nomen derivasse dicuntur a voce: λᾶς.
De A
vid. Pausan. 1. 44: ἔστιν ἐν τῶν Μεγάρεων γυμνασίῳ ἀρχαίῳ λίθος παρερχόμενος, πυραμίδος σχῆμα οὐ μεγάλης · τοῦτον Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Κάρινον. — In eo, quod Seldenus, de diis Syriis, ex Suida atque He
tuam A
in conum de
lapidem Pe
baetylum Del
conoidicum, quod pro simulacro Deae Veneris Paphi colebatur, ubi antiquissimum ac celeberrimum e templum fuisse dicitur, cf. Hor. od. 1. 30, 1. Virg. Aen. 10. 51. Tac. hist. 2. 3. — Statuam Veneris in templo Paphico nulli alii rei assimilari po
pyramidi albae, ex locis veterum auctorum elucet, qualis et illa conspicitur in nummis Drusi apud Patinum, Trajani apud Tristanum. Antiquissima deae imago lapis modo umbilici modo coni similis erat, quem ne quis aërolithum e
Lenz monent. Tac. hist. 2. 3: simulacrum deae non

effigie humana, continuus orbis, latiore initio, tenuem in ambitum, metae modo ex
Virg. Aen. 1. 720: apud Cy
umbilici, vel ut quidam volunt, metae colitur. — In nummis Cy
sunt, quorum medius et is quidem altissimus statuam Veneris ipsam ex
nomen Golgi acce Γόλγων
ἄνασσα praedicatur. Cf. Eckhel, doctr. numm. vett. 3. 86. Falconnet, de
L. tom. 6. pag. 258. Guigniaut, la Vénus de Papho
son temple, Paris 1827. 8. Reinhard, ge
Cy
Gotha 1840. 4. Lapide
Palae
aliud e
ris Paphicae, verisimile e
totam A
et formis uteretur. Po
Christianis etiam temporibus florente dicendum erit, no
quo facilius id, quod hucusque crux interpretum erat, ex

Jam morem lapidum colendorum, qualis fuit apud Romano
que lapidibus informibus honor divinus habebatur, ut manali lapidi vel petrae, quae docente Fe

portam Capenam juxta aedem Martis erat, quam cum pro
rent cive
aquas manaret, manalem lapidem dixere. In agro Crustumino, te
Martis ceciderat, sacer habitus e
cum eo, quem ex ro
Liv. ibid. verisimile habeo. Sunt qui contendant, nihil huc pertinere vetustissimum Romanorum usum, uti
A
Aulus Gellius in noct. Att. 1. 21. jusjurandum sanctissimum dicit. Jo
sanctissimum Romanis jusjurandum fuisse putat per Jovem Lapidem, adeo ut etiam in proverbium ce
tolio lapis erat. Nonnulli locutionem eam ellipticam e
dem tenuisse haec verba dicente
me Die
hunc lapidem! — Contra eo
formulam ex
quae Jovi in Capitolio po
mo
se praebent, non solum Graecis ac Romanis, verum etiam Hebraeis, ceteris, per lapide
lapide
He λιθωμόται; eo

mulacris serviente
vid. Herod. lib. 3. Demo πρὸς λίθον ἄγον-
τες καὶ ἐξορκοῦντες. — Lapide
e
lapidem jurasse. Item Zoëga originem formulae juris-jurandi illius in cultu baetyliorum quaerendam e
dicit. Hannibalem commemorat Livius, cum suis praemia polliceretur, agnum laeva, dextra manu lapidem tenentem. Huc addi pote
18. 3. dicit. In flumine Argolidis Inacho lapidem inveniri, haud dissimilem berylli, qui nigrascat, si quis eum manu sumat, qui fal
Quorum multo
Timoth. in hist. Argol. tradit. Mentionem quoque facit eorum Agatho in secundo de fluminibus libro. Kanne, erste urkunde der ge
no
ab antiquo illo more vult derivare. Deus terminus omnibus temporibus solo lapide re
venit, ut termini et ipsi divi haberentur, cf. Ovid. fast. 2.

Termine, sive lapis, sive e
in agris
Stipe
habe
Tibull. eleg. lib. 1.

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
tus in agris,

Seu vetus in trivio florida serta lapis.
lapis.

Pro

Nullas illa suis contemnet fletibus aras,
aras,

Et quicunque sacer, qualis ubique lapis.
lapis.

Lucianus in pseudomante Rutilianum notat quendam, si quando λίθον ἀληλιμμένον ἢ ἐστεφανώμενον conspexisset, continuo in genua cecidisse, adorasse, vota fecisse, et pro
inst. lib. 1. cap. 20: lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen e
Jove Saturnus dicitur devorasse. — Nota e
lex de termino: QVEI TERMINON EXARASSIT IPSVS ET BOVES SACREI SVNTO. Haud ine
e
coelo cecidisse fertur, unde caele
et ipsum baetylum quemdam fuisse, arte humana paullum transformatum; vid. Liv. 1. 20, 4. Ovid. fast. 3. 373. Virg. Aen. 8. 664. Aërolithorum modo colebatur.

A
ribus apud Arabe

eorum quorum jam mentionem fecimus, simillima, tanquam deorum simulacra, quin pro numinibus ipsis colebantur, etiamnunc coluntur. Falconnet l. c. pag. 526. ex hy
scriptoris saeculi quinti commentario ad Jamblichi librum de my
cognito, locum attulit, ubi auctor narrat, in templis saxa quaedam parietibus immissa fuisse, quae petentibus oracula dedissent, quibusque nomen baetyliorum fuisset. Jamblich. d. my
215: τὰ ἐν τοῖς ναοῖς βαιθύλια διὰ λίθων ἐν τοῖς στοιχείοις προσρασσόντων. — Hoc fere idem e
pariter atque a recentioribus scriptoribus de saxo refertur, quod Meccae in templo, cui nomen e
muri columnae immissum e
quam oraculo uti solent; cf. Sim. A
sull' origine, culto, letteratura e co
avanti Maometto. Padova 1798. pag. 21. 24. qua auctor narrat, lapidem illum haberi monumentum I
cant. Muhamedani in parvo templo, quod ab Adamo fabulantur e
diso, et in quo Abraham, I
suas fecisse dicuntur, colunt et o
al-hajar-al-assowad, quem a Gabriele archangelo ad Abrahamum portatum initio lacte et nive candidiorem atque instar solis lucidum fuisse, sed nigrum factum

pro

ria mundi. Bernhardus a Breitenbach in itinerario Hiero

et nigri, a filiis Lothi ducere studet, quibus nomen erat Ammon et Moab. Niebuhr, be

biens s. 312. haec confirmat, paulum mutato lapidis nomine in: Hhadjar-al-assonad. Antonius Martyr in itinerario suo eundem lapidem commemorat. Job. Phil. Casselius in diss. περὶ τῶν λίθων κεκραξομένων ad Luc. 19. 40. part. 1. pag. 15 dicit: fallor, numne huc (scil. in numerum lapidum clamantium) referendus lapis brachtan, sive lapis niger, qui Mekkae in patria Muhamedis summa olim religione colebatur, in media templi Muhamedis sanctissimi, quod pro

al-kaaba dicebatur, et ab Adamo ad Muhamedis usque tempora conservatus sancteque cultus fuit. — De Brachthan, alterum ut adeamus fontem, Veneris apud Arabe

thematizo ipsam illam precationis domum in Make, in cujus medio jacere ajunt lapidem magnum, effigiem Veneris in se habentem! — De Brachthan, arabice: benedictus, a radice hebraica בָּרַךְ barach, h. e. benedicere, cf. Hadrian. Reland. d. relig. Muham. p. 155. 174. P. D. Huet. dem. evangel. pro

Schumacher. diss. d. Chemo

22. Idem, quod Prudentius hymnor. 10. 155. lapidi Pe

effigiem scilicet humanam. De
dieux fétiche
y en avoit quelque
appèlent Hy
avoit inprimé une e
sexe féminin. — ibid. pag. 710: il n'y a guère lieu de douter, que la fameuse pierre noire si ancienne dans le temple de Mecque, si revérée par le
malgré le
laquelle il
fois un fétiche. — De lapide Veneris Uraniae meminit Pausanias in Achaicis, et Clemens Alexandrinus in Protre
terram peragrante
atque ob eam causam caelo donata tanquam dea habita e
cultam cum prisca Arabum Venere Urania confund-unt Euro
dicto etiamnunc colunt Muhamedani, quod credunt, super eum Abraham cum Hagar coïisse, aut camelum ei alligasse, cum I
ut scribit Euthymius Zygabenus in Pano
burg: ὁ δὲ ῥηθεῖς λίθος κεφαλὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστι, τὸν πάλαι προσεκύνουν οἱ Ἰσμαηλῖται. — Haud supervacaneum e
videtur, nonnullo
lecto
illi referunt, eundem e

hassovat dicto. Arnob. 6. 196: videtis temporibus priscis coluisse. informem Arabas lapidem. — Max. Tyr. diss. 38.: certe Palae

pidem pro deo coluerunt. — De

apud Suidam invenimus, cadit in eum, quem hodierni Arabe Θευσάρης, τούτ᾽ ἔστι θεὸς Ἄρης ἐν Πέτρᾳ τῆς Ἀραβίας · τὸν δὲ γὰρ μάλιστα τιμῶσιν. τὸ δὲ ἄγαλμα λιθός ἐστι μέλας, τετράγωνος, ἀτύπωτος, ὕψος ποδῶν τεσσάρων, εὖρος δύο. — Suidas Dusaren Arabum confert cum deo Marte: de Graecorum arte etymologica quid sit judicandum jam supra vidimus. Ceterum vid. He

mo jure nomen dei Arabici derivante a deo Marte, alii deum, quem Arabe

Bacchum habent, cui cognomen Dusare

sermonis graeci in illis verbis quaerendum e

mox demonstrabimus. Origene

Herod. 3. 8. hoc confirmant, quo te

in medio po

Ibidem A

quam Arabe

te vero eadem fuit atque Venus. Orig. c. Cel

37: οἱ Ἀράβιοι τὴν Οὐρανίαν καὶ τὸν Διόνυσον μόνους ἡγοῦνται θεοῦς, ἐν οἷς ἡ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν δεδόξασται. — Sunt etiam, qui Deum, quem Herodotus ab Arabibus nomine Urotal cultum e

Uraniam habeant. Diony

pag. 939. putat, Bacchum Jovis filium apud Arabe natum fuisse, cui quid veri insit ne
das et He Δουσάρην τὸν Διόνυσον καλοῦσιν οἱ Ναβαταῖοι, ὡς φησίν Ἰσίδωρος. Alterum etiam nomen occurrit in Codin. orig. Constantino θήσαυρος θεὸς σέβεται · Ἄραβες δὲ μάλιστα τιμῶσιν. τὸ δ᾽ ἄγαλμα αὐτοῦ ἐστι μέγας λίθος τετράγωνος, ἀτύπωτος, ὕψος πόδων ΄δ, εὖρος ΄β, βάθος ἑνός. — Pro Urania et Baccho, vel pro Venere et Sole Herodotus et ceteri rerum scriptore
profani tum eccle
na ab Arabibus culta, cf. Herodot. 3. 8. Theo histor. plantar. 9. 4. Plin. hist. nat. 10. 2. Arrian. ex
Cel
ronym. in commentario ad pro
5. v. 25. Praeterea locus quidam Je
deum Arabum refertur juxta o
tum. In museo quodam Romano nummus Adraenus, urbis Arabiae Petraeae, re
pis conspicitur, circumscriptis his verbis: ΑΔΡΑΗΝΩΝ ΔΟΥΣΑΡ, vid. Zoëga, de usu et origine obelisc. pag. 207. Eodem auctore tre
prae
te
sacro
inter Romano
barbarorum accipiendi et fovendi. A

supra laudavimus, Dusaren significare dicit: dominum domus, a radice co бсλιc vel xɛɛειc. Sunt etiam qui Dusarem affinem e Ζεύς) contendant. Ac mihi quidem nomen illud etymon ducere po דוש dus h. e. detenere, et ארץ arez, are
concinna cum ceteris argumentis, Dusare
quoddam agriculturae significaret. Nihil intere
versissimarum e
enumeravimus, Θευσάρης, Δουσάρης, Θήσαυρος, Dy
quas ab una radice ducendas e
nolo Maimonidem lege
Mercoli deo (i. e. Mercurio) eum honorem adhibere, de quo supra egimus, rece
orientale
cuidam, inprimis Mercurio, consecrandi. Verisimile
notissimam lentitiam, in lapide Hadjar-al-Harsowat unum eorum conservari, quo
culto
Hebraeo
Phoenicibus finitimis po
e
dilucide perspicitur, Judaeo
atque ad cultum lapidum apud pagano
convertisse. Notissimum e
quo jam dissertum e

tum e

non more idololatriae lapidem oleo perfudisse, velut facientem illum Deum, neque ei sacrificasse. — Qua via haec controversia solvi po

Accedunt loci non pauci in litteris sacris, qui hanc Augustini o

28. 18.; Levit. 26. 1., 21. 1.; Deuteronom. 4. 28., 28. 36. 64.; Numer. 9. 52.; Deut. 29. 17.; 2 Reg. 19. 18.; Je

20. 32.; Dan. 5. 4. 27.; Habac. 2. 19.; Actor. 17. 29.; A

admonitione

genus ediderunt, satis probant, apud Hebraeo

timo

latissime patuisse. Quantum honorem et divinum paene cultum po

pidibus maxime gemmis habuerint, elucet ex eo, quod de pontificis maximi Hiero אורים

תומים urim et thummim dicitur, h. e. lux et fas, quo tanquam oraculo utebantur Judaei. Ex illa supersti-tione permulta transferebantur in cultum deorum ut apud Graeco

temporibus, a quibus ruina reipublicae et morum ince-pit. Judaei oraculo thoracis vim pro

lapidibus infixis insitam attribuerunt. Gemmarum, qui-bus thorax pontificis maximi exornatus erat, nomina haec sunt: Le

A

– Pithera (to

pheth (carbunculus) – Saphir (sapphirus) – Zahalom (jaspis) – Charsis (chry

Jaspe (beryllus) – Praeter librum E

sive thorace adhuc ex

sacerdotum ebraicorum tom. 2. pag. 481. Ab Hebraeis haec superstitio ad Graeco

per Phoenice

pauci rerum naturalium scriptore

dam magica secreta lapidibus maxime gemmis insita narrant. Achate

sacra jucunda ac sacra facere, amethy

tem impedire vel tollere dicebatur. Simili modo lapis alectorius mirificus habebatur, quem in stomachis gallorum vel in jecinore inveniri fabulabantur Graeci. Idcirco non mirum e

Thalem principem philo

naturalium peritissimum magnetem vita praeditum habuisse, quem Plinius et ipse tam multo tempore

po

omne

Jam pervenimus ad discrimen ex

ter baetylo

templis adytisque ad damna a re

nebantur, atque inter baetylia minora et portatilia, quibus omne

vatis, amuletis utebantur ad mala eludenda et bona paranda. Cale
affirmabant superstitio
la vel potius fabulo
deorum consilio dicit, omnem lapidem vaticinari, si sit oleo perfusus: πᾶς λίθος χρησμωδεῖ, ὃς ἂν ἐλαίῳ περιχύθῃ. Inquirentibus nobis caussam, qua adducti vetere baetyliis illis honorem divinum perhibuerint, jam obviam currit illud Ciceronis de natura deorum lib. 1. qua dicit, eo
utilitas ad vitae humanae cultum redundaret. Baetylia minora jam antiquissimis temporibus oraculorum naturam obtinuisse, ex Heleni vatis exemplo intelligi licet, qui cum lapidem illum, quem donum A
fuisse tradunt, manibus contriverat, oracula ab eo acce λιθικά sive de lapidibus liber docet, quem si Orpheo ipsi attribui po
facere non po
concedamus. Orphei λιθικά:

ὅπποτε γὰρ μὶν πάγχι καμῇς ἐν χείρεσι πάλλων
ἐξαπίνης ὀρσῇ νεογίλου παιδὸς ἀΰτην
μαίης ἐν κόλπῳ κεκλήγοτος ἀμφὶ γάλακτι.

Ibidem lapis σιδηρίτης appellatur, quem poëta et ipse lapidem sagacem et animatum vocat. Conferendi sunt cum his λίθοι ἔμψυχοι, אבנים נפשים abanim neschim, quorum apud Sanchuniathonem fit mentio, et

quo λίθους ἀληλιμμένους,

sive אבנים נשפים abanim ne

satis probavit, cum lapide

quadam vitali praediti haberentur. Hic de sancto Heleni vatis lapide locus, una cum altero, quem jam commemorabimus, po

tylorum (majorum) et baetyliorum (minorum lapidum) originem proderit. In bibliotheca Photii, pag. 1048. qua e

continetur, narratiuncula quaedam de Eusebio medico re

et amuletorum utebatur. Damascius in vita I

narrat, Eusebium quendam coluisse et secum ge

baetylum, Gennaeo Helio

tum, figurae sphaericae, diametro dodrantali, coloris subalbidi, rubris litteris inscriptum. Quo lapide tamquam oraculo usus e

l. c. p. 1062 additur: εἶδον τὸν βαίτυλον διὰ τοῦ ἀερὸς κινούμενον · qua de re I εἶναί

τινα δαίμονα κινοῦντα αὐτόν. — In templo Solis Helio

litano (quam urbem hodie quidem in ruinis dirutam

no

leberrimum habuisse, a quo Trajanus imperator de bello Parthico, consilium quae

bius in Saturnal. lib. 1. Ab auctore etymologici magni secundum Phavorinum rectificati certe illustrissimus illorum baetylorum minorum in singulari citatur his

verbis: βαίτυλος λίθος γενόμενος κατὰ τὸν Λίβανον τὸ ὄρος τῆς Ἡλιουπόλεως. Multa ibi videntur fuisse baetylia, nam Damasc. vit. I
dicit: ὅτι κατὰ τὴν Ἡλιούπολιν Συρίας εἰς ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου τὸν Ἀσκληπιάδην ἀνελθεῖν φησὶ, καὶ ἰδεῖν πολλὰ τῶν λεγομένων βαιτυλίων, περὶ ὧν μυρία τετραλογεῖ ἄξια γλώσσης ἀσεβούσης· λέγει δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ Ἰσίδωρον ταῦτα χρόνῳ ὕστερον θεάσασθαι. — Simile oraculum Heliogabali Emisae fuisse videtur. Sanchuniathon in historiae fragmento apud Eusebium ex
antiquissimum Phoenicum numen, Coeli Terraeque filium creditum: et inter baetylia, minorum gentium deo
re
ra prae
quem secuti Fridericus Muenter, über die vom himmel gefallenen steine baethylien genannt, aus dem Dänischen übersetzt von Joh. Ambro
Co
kön. dän. Ge
e βαίτυλον et βαιτύλιον: item Friedrich von Dalberg, über den meteorcultus der alten, Heidelberg 1811. 8. inter Βαίτυλον, Phoenicum deum, atque βαιτύλιον distinguendum e
illam, quae maxime lapidibus vire
valde communem fuisse, probat locus a Thom. Gale in editione Jamblichi libri de my

ex Nice

δαίμονες ἐξ ἀερὸς καὶ γῆς θέλγονται οἱ μὲν τοῖς λίθοις, οἱ δὲ ταῖς βοταναῖς. — Proclus in libro qui inscribitur de magia, daemone

cum plantis habere, affirmat. Similem O

Sideritis lapidem, quo Helenus vate

Plinius A

ubi lapide

ria, A

Heliotro

refert, in quibus qualis insit vis, magna ex parte jam in nominibus ipsis ex

bele

pro amuletis, tulerunt. Ex Gene

Rahel, uxorem Jacobi, fetissis quibusdam vel idolis magicis, תרפים theraphim dictis, tantum habuisse honorem, eorumque tam cupidam fuisse, ut patri Laban raperet et secum ferret. Qui cum Fourmonte l. c. nomen baetyliorum derivant a Batuele, baetylia eadem e תרפים. No

in eo quaerimus, quod utrumque idolum, et baetylus et theraphim, rude

Po

moti mercatore

amuleta, alia, summo pretio vendiderunt, quorum maxime notandi sunt Idumaei sive Edomitae; cf. Zoëga, d. us. et orig. obelisc. pag. 241. Plerique originem

ad alio
antiquité ex
stitionis ilius, quae baetyliis vim magicam et quasi divinam tribuit iisque tanquam merce utebatur, in
sectas gno
confert, cujus sententiam tam duram comprobare non
po
tur et venderentur: quamvis concedendum sit, hanc superstitionem quae usque ad quartum vel quintum saeculum duravit, magna ex parte in doctrina illorum
hominum po
Quin etiam alterum baetyliorum nomen, antea inauditum, usitatissimum po
Basilidis verbis ducebatur, quippe qui in voce ἄβραξας numerum 365 contineri docuisse dicitur. Literae scilicet singulae vocis ἄβραξας significant singulo
ita quidem, ut α re β 2, ρ 100, α 1, ξ 60, α 1, ς 200, qui numeri si adduntur, summam formant 365, quem my
quia in eo numerus dierum communis anni continetur. Talium iso
exempla, ut apud pagano
Christianarum. Totidem deo
tinet, e
ἀβραξας complecti studebat. Innumeris lapillis, qui pro amuletis servirent, hac literae inscriptae erant, qua de re J. C. Scaliger notat: vetere

Valentiniani et Marto
die in antiquariorum loculis asservantur, cum eorum
Deo ΑΒΡΑΞΑΣ. Memorant hunc Gno
etiam Tertullianus, et Irenaeus adv. haeret. 1. 23.
E
farrago, quam Montfaucon in o
producit. Multi alii in codice sacro loci prae
quibus hoc probetur. De amuletis, talismanibus, phylacteriis, o
alia rerum similium nomina, ut ἐπάρτημα, περιάμνα, ἀποτροπαῖον apud Graeco בית־נפש beth-ne
animae, apud Hebraeo
4.; Euripid. Jon. vers. 1018.; Plin. hist. nat. 11. 28., 20. 9., 30. 11. 15., 34. 15., 37. 3. 9.; Plutarch. d.
I
152: 'die תרפים gehören zum sabischen (die ge
verehrenden) aberglauben. Mehrenteil
eine menschliche ge
syrica תרף tharaph, i. e. percontari, inquirere) huc pertinere, negant quidam, ex 1 Sam. 19. 13. 16. idola illa humana facie praedita fuisse conjiciente
baetylis multis, lapide Pe
Nota sunt Parsis sub nomine *telafim*. No
temporibus, te
in pede montis Palatini, in latere o
Tiberim, lapis quidam, forma baetylorum simillimus cernitur, quem po

forsitan prisco tempore tanquam oraculum instar illius Heleni et Eusebii baetyli habebatur. Memoriam baetyliorum po

conservatam fuisse, proverbio probatur, quod re ritur in Mich. A κἂν βαίτυλον κατέπιες. quod significare videtur: et

se

dubio ratione fabulae, quam supra commemoravimus, de lapide, quem Rhea Saturno pro Jove devorandum dedisse dicitur. Contra hanc o

Etymologici magni definitionem secuta, proverbium illud ita ex

de hac no

et singulorum verborum torquens, ut rem arduam, minusque nobis gratam, contra animi sententiam eo

ex

pidem quemvis denotare. Omnem lapidem inunctum adorare, in proverbium abiisse, docet Jo

us in polymathiae dissert. 37. ac de iis usurpatum

e

antur. Lucianus comparat Menippum philo

in libro, cui titulus e

vel aërolitho quodam: Μηνίππος ἡμῖν διοπετῆς πάρεστιν ἐξ οὐρανοῦ. — Hic informium rudiumque saxorum cultus diu duravit, ipsaque pleb

infecta erat, quod duobus exemplis probatur, quae Ivo Carnotens. part. 11. cap. 38. de capite concilii Nan-

netensis agens, affert, quo funditus effodi jubentur lapide
tur. Item de cap. concilii Agathensis, quo statuitur, perscrutandum e
vel ad fonte
faciat. Tanta erat vis litholatriae, ut saecula multa perduraret! Quid dicam de supersitione, quam vetere po
ne no
etiamnunc floreat? Quis e
lud famo
principe Sarazenorum donata erat, qua mortua Carolus magnus uxoris dilectissimae lapidem mirificum obtinuit: de quo nuperrime serio in actis publicis referebatur, quem antea celeberrimus poëta Anglicus Lord Byron, nunc quidem Ludovicus Napoleo, Francogallorum imperator po
e
mus, no
Judaeorum fuerunt permulti, qui lapidem a Jacobo erectum, unctum et consecratum, interjecto temporis intervallo, pro basi adhibitum fuisse statuerent, cui arca foederis impo
in dissertatione de lapide fundamentali arcae foederis, refutat. Curio
lapidem, qui regni amplitudinem augere dicebatur, in Scotiam pervenisse ajunt quidam, uti e versibus his

elucet:

Ni fallat fatum, Scoti quocunque locatum
Invenient lapidem hunc, regnare tenentur
ibidem.

Anno vero 1297. Scotis a rege Angliae Eduardo 1.
sub pote
vario
We

Si quid habent veri vel Chronica, cana
fide
Clauditur hac cathedra nobilis ecce lapis,
Ad caput eximius Jacob quondam patri-
archa
Quem po
li.
Quem tulit ex Scotis spolians quasi victor
honoris
Edwardus primus, Mars velut omnipo-
tens,
Scotorum domitor, no
Hector,
Anglorum decus et gloria militiae.

cf. Georg. Buchanan, histor. rer. Scoticar. libr. 8. p. 251. De baetyliis, talismanibus, amuletis etc. multi existunt libri, quorum titulo

de
abhorreat a re, quae hoc libello e
de
— W. E. Loe
talismanibus, Witeberg. 1697. 4. — P. F. Arpe, de prodigio
amuleta dictis. Hammon. 1717. 8. — Abhandlung von den talismans, Soorau 1763. 8. — Ge
der talismanischen kunst, o. o. 1792. 8. — Fictuld, probierstein, Dre

Qualis fuerit cultus baetyliorum, quibusnam caerimoniis exornatus, partim ex iis, quae jam protulimus, elucet. Reliqua addemus. Lapide
minibus quibusdam addicti habebantur, uncti, coronati, adorati sunt. De lapidibus unctis cf. J. J. Bellermann, über die alte sitte steine zu salben. Erfurt, 1793. et Theo   καὶ τῶν λιπαρῶν λίθων τῶν ἐν τοῖς τριοδοῖς παριῶν ἐκ τῆς ληκύθου ἔλαιον καταχεῖν καὶ ἐπὶ γόνατα πεσῶν καὶ προσκυνῆσας ἀπαλλάττεσθαι. — Siculus Flaccus d. cond. agror. p. 5: quum termino ponerent, ipso
to
eo
bant. — L. A
moram viatori ob
spelunca frondibus adumbrata, aut quercus cornibus onerata etc. vel lapis unguine delibatus. — Arnobius:

Si quando conspexeram lubricatum lapidem et ex olivi unguine sordidatum, tanquam ine
adulabar, affabar, et beneficia po
concil. deor.: πᾶς λίθος χρησμωδεῖ, ὃς ἂν ἐλαίῳ περιχύθη. — Prudent. c. Symmach.:

Lapis illic.
Si stetit antiquus, quem cingere severit
error Fasciolis.

Lucret. lib. 5. Velatum vertier ad lapidem, idem e
quam adorere lapide
Negant, vidisse se, qui ibi fuere, unum saltem in finibus e
Minutius Felix in e
frater, hominem domi forisque lateri tuo inhaerentem sic in hac imperitiae vulgaris coecitate de
tam luculento die in lapide
re, effigiato
defendit Augustinus, more idololatriae lapidem non perfudisse oleo, velut facientem illum Deum, neque adorasse neque ei sacrificasse. Lucianus in pseudomante narrat, Rutilianum, si quando conspexisset lapidem unctum vel coronatum, continuo in genua cecidisse, adorasse, vota fecisse et pro
po
animato λίθους ἐμψύχους, quo
lapide λίθους

λιπαρούς, lapide

Antiquissima apud Graeco
quaerenda e
a poëtis rerumque scriptoribus de permutationibus deorum atque hominum in lapide
o
mina quaedam inferiora, vel daemone
nymphas in fluminibus et arboribus. Huc pertinet mythus omnium notissimus de Deucalione et Pyrrha, qui ex lapidibus po
po
ad internecionem redactum fuisse traditur. Accedunt fabulae mythographorum, quas magna ex parte ab antiquitate traditas acce
exempli gratia, Batti per Mercurium in lapidem Lydium, Celmi per Jovem in adamantem, Phaëtontiadum per deo
comitum per Perseum in lapide
— Hindo
e
mulieris cujusdam, quam assumta facie ab
riti fefellerat, mutatus e
vertebatur.

Jam pauca nobis addenda sunt de cultu lapidum apud alio
usitatissimo, cujus nonnulla at non satis ex
demonstrata exempla in medium proferunt Meiners,

allgemeine ge
Zoëga de usu atque origine obeliscorum pag. 196.
Exempla litholatriae, qualis apud pagano
colligenda sunt in itinerum scriptoribus, quorum de
Mogolibus et Seribus vid. I
à Chine en 1692. tom. 8. de
111. — de Buraetis, Georgi, be
de
Jacutis, Saryt
deut
— de Lapponibus, Regnard, reise nach Lappland, im
6. band der sammlung von reisen, s. 321. — Schef-
feri Lapponia, cap. 7. pag. 93. cap. 9. pag. 104.
— Haeg
259. — de Tybetanis et Hindo
al
— Rogerius, new eroeffnete
1663. 8. 1. 16. — Tavernier, reisebe
fol. 2. 169. — A. Hamilton a new account of the
east Indie
Tunkine
de Amboine
Amsterdam 1724. fol. 3. 2. — de Peruvianis, Aco
histoire naturelle et morale de
ris 1606. 8. pag. 206. — De Mexicanis, Alexander
v. Humboldt, vue
— de Aethio

auriferi Guineae, in tom. 6. Ind. orient. pag. 21. — de Guineensibus Afris, Haeg
tom. 1. liv. 9. cap. 7. . 7. — de Narsingensibus ibid. liv. 1. cap. 4. . 4. — Quorum omnium fere auctorum de
lapidum consentiunt cum iis, quas jam ex
Idolum quoddam in pagoda D
tum Hamilton l. c. de
pyramidalem ceterum deformem et nigri coloris. — E
sub forma rudis saxi colunt Siame
teuctli, ut diligentissimus animadversor Alexander ab Humbold ob
candidorum lapidum colitur, qui 'teotetl h. e. divini dicuntur. Hindo
urbe Ne
amoris et procreationis dei, saxum nigrum venerari. In pagoda sive sacello Puravattam vel Perwuttum dicto lapis stat coniformis, quem 'Mali-kardi dicunt, cf. Mackenzie's reise, tom. 5. s. 20. Narsingense
diae peninsula habitante
po
advers. Muhamedano
et Zechiamo
collecto
nomen lapidis, quem vetere
in quo ignis sacer 'ale

Atui, una ex insulis Sandwichianis lapis quadratus Tongoroae deo tutelari consecratus fuit, cf. J. Cook. lib. 3. cap. 11. Exemplum, quod ad probandum apud Frisio
Dalberg locc. citt. afferunt, ine
tuam illam lapidem deformem plane rudem ac nulla arte fabrefactam fuisse, omne
scriptore
tum criticum omittere potuit, quem sub
nomen originemque statuae Irminsulae quae dicitur, ex
forma e
tum suum qui arbitrantur, a Zoëga recte refutantur. A
Romanis Terminus. Storjunkare, juxta mythologiam Lapponicam dominus terrae, silvarum, sub forma lapidis plane rudis colitur, cui idem e
numini. In Saxonum morem aliquid lucis affert Caroli Magni capitular. 7. . 236: si infidele
accenderint, vel arbore
tur, et pre
reum e
deut
saxorum maxime praecellere doctrinam Celticam, qualem Druidae constituerunt. Germanorum erat mo
lapide
totum vero medium aevum superstitio

viribus secretis lapidum late patuit, quam Marbodi (†1123.) liber lapidum et Alberti Magni (†1280.)
o
me recogno
de qua Marbod l. c. cap. 3.

> Invictum lapis hic reddit quemcunque gerentem,
> Extinguitque sitim patientis in ore rece
> tus.

Alias lapis serpentinus victoriam parans praedicatur in poëmate Vindobon. cod. quod Grimm l. c. s. 632. laudat: 'ich höre von den steinen sagen, daz grôze tugent daran lige, die natern und kroten tragen, swer sie habe, der ge
memoratur Otnit 558. 559. et Vilkinasag. cap. 96.
cui aequalis e
amerone 4. 1. Simile
e
lapidibus quibusdam 'holedstone
tis, i. e. saxis cavatis vire
Edda Saemund. 137b similis amuleti Jarknas dicti mentionem facit, qui idem e
na imperatoris Romani immissum orphanum sive pupillum vocant scriptore
cultu in Germania se
qq. stat. Helmstad. — Wormii monument. dan. lib. 1.

cap. 4. — Trogill. Arnkiel, cymbrische
s. 223. — Joann. Pickardt, korte be
eenige verborgene antiquiteten s. 23. Jusjurandum dederunt 'at ursvoelum unnar steini et 'at enom hvîta helga steini Edda Saem. 165a. 237b. — Aëroli-
tho
venerantur et asservant, v. Müllenhof schle
volksagen no. 480. — Montem Lusaticum Czornebog dictum urbi Budissin vicinum, cujus alterum latus 'prasica appellatur ab oraculis petitis, comparare licet cum Romana illa 'bocca della verità quam supra laudavimus, nec non cum saxo loquente Celtico, quem vocant 'Llech-Llavar et cum rupe mirabili Druidarum in insula Mona sita, cui nomen e
hwyd de quibus vid. Mone
2. s. 457. Quid quod in fabulis Christianis mirae re de lapidibus narrentur? In historia fabulari de Sancto Graali lapis excillix commemoratur, qui e corona Luciferi in terram cecidisse et po
eucharistiae commutatus e
am Genovae o
Simillimae mythorum Graecorum et Indicorum sunt innumerae paene fabulae de gigantibus, qui lapide
quorum sua quaeque gens monumenta in aeternam memoriam conservat et po
bus gentium urbiumque a litholatria ductis jam antea disseruimus.

Haec habui, quae de nomine et cultu baetylorum dicerem: quibus pertractatis re
litholatriae disserere, sententiasque hominum eruditorum sub examen vocare. Quantum, idque gravissime peccatum sit in ex
Romanorum, tum ceterarum gentium fabulis, ut ab antiquis ita maxime ab hodiernis scriptoribus, quis e
qui ne
jure re
de baetylis fabula ob viam occurramus, mox videbimus. Haud minimam cul
mythographis no
toribus, inter omne
de
sens figuré une fois admis, on y voit facilement tout ce que l'on veut, comme dans le
tutissimus ibis! — Ex
in quo
nicht aus, ihr legt hinein. — Sunt qui in ex
atque adumbrandis fabulis antiquis unam solam viam sequi studeant, quo
habebant, sae
herbas eligente
triticum evellant: vel quorum studia ac labore
rae pro
pluribus interpretandi rationibus o
dam e

qui praeconce
ad rem tractandam accedant. Friedrich August Wolf,
vorle
v. Stockmann, Leipz. 1831. s. 235: 'keine einzige
quelle kann so sein, dass man alle
gie aus ihr erklären könnte; vielmehr muss bei jeder
mythischen erzählung darauf ge
art, ob sie historisch, phy
moralisch ist.' — Notissima sunt somnia mythologica
Euhemeristarum inter Graeco
tentrionalis rerum scriptore
quorum dei atque heroe
tum suum permutant, ut jam non fabulas, sed re
ge
hermeneuticam sive enarrationem fabularum, quas ab
antiquis acce
satis cognitum e
remus, id inprimis persuasum habeamus nece
omne
quanquam in omnibus, quas jam collectas in medium
proferemus, o
gine et causis cultus baetylorum plus minusve ine
veri, negari non pote
argumento sententia rem acu tetigisse videtur.

Inter eo
fetissorum religione tamquam ex primitiva ex
care student, maxime de

sententiam urget, quem magna ex parte secuti sunt Zoëga, Muenter, Dalberg, alii; qui quanquam id non ab

omnibus vix ac ne vix quidem merentur. Fetissismus, qui dicitur, e

simus, qualem etiamnunc multae vel plurimae Africae interioris aeque ac Americae et Siberiae gente

quae qualibuscunque rebus modo utilibus modo nocivis, truncis, sagittis, cippis, lapidibus, innumeris ceteris honorem divinum perhibent. 'Fetisso e

gallica, quamcumque rem incantatam denotans, cujus etymon a latino verbo: fari, duci solet. De

du culte de

hoc vocabulo usus e

account of the native Africans of Sierra Leona tom. 1. pag. 99. a voce portugallica: feticeira, h. e. incantatrix, derivare mavult; in qua etymologia nihil novi ine

rischem lexicon aller religionen, Dre

1756. prius exemplum notionis fetissismi, qua narratur: 'die Neger zählen auch gewisse steine unter die fétiche

causis, in commentar. Gottingens. tom. 7. pag. 70-73. in numero fetissorum complectitur ignem, flumina, coelum, aërolitho

hominum divorum et astrorum cultum. Boettiger. ideen zur kunstmythologie, Zoëgae o

baetylia omnia ad fetisso
gico
quis crederet, et
mis temporibus morem illum colendi lapide
fetisso
lo
eum cultum, quo barbari utebantur, po
retinuisse, quum jam philo
rerum natura, earumque principiis disquisiverunt?
Quis crederet, Graeco
po
ut hodie quoque celeberrima exempla nobis praebeant:
quis crederet, quae
mulacrorum formis, quae in adytis deorum summis
honoribus habebantur, nisi vim quandam naturalem
vel supranaturalem secretam ine
venerando digna videretur? Conferant illi, qui ita de
baetyliorum cultu e
rant Graeco
cultore
commemoravimus nationibus, quae tanto
cultu atque ab humanitate ab
in proverbii consuetudinem veniret. Certe aliae cau-
sae cultus baetylorum quaerendae sunt. I
originem litholatriae ex fetissismo ducere tentabant,
aliam quoque causam quae
modo ex

Idcirco Muenter l. c. pag. 9. ortum et baetyliorum et cultus eorum ab aërolithis duxit, quo
mo, qui astrorum cultus totum per orientem latissime patuit, et sine dubio religio primitiva erat, consociare studet. Quod idem Scheuchzerus vir doctus Tigurinus, ineunte saeculo 18. florens, conjecit in libro cui nomen dedit auctor kupferbibel, in welcher die phy
ca sacra oder naturwissenschaft der in der heiligen schrift vorkommenden sachen erläutert wird cap. 38. . 265. seqq. Boettiger et ipse, qui alias causam et originem litholatriae in fetissorum cultu quaerit, a sabaeismo auxilium petit, cujus patria in Aegy
in Arabia et Phrygia ponitur. Jam si quaeritur, quo modo affinitas stellarum cum lapidibus, maxime cum baetyliis probari po
vandum e
aptissima fuisse loca et ad conspicienda et ad colenda astra, unde venit, ut innumero
in toto terrarum orbe sacro
ne
vim quandam divinam insitam attribuisse jam antea ex
aliis re λίθους
ἐμψύχους, quo
Eusebium in prae אבנים
נפשים qui hebraice dicuntur, a veteribus stellas de coelo delapsas putato

intelligi licet: Ἀστάρτη εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα, ὃν καὶ ἀνε-
λομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ ἀφιέρωσεν. — A
delapsa genii fugace
tur, et lapis ardens e nubibus decasus stella ex
habebatur. Ergo cum lapide
stellis habere vetere
docemur, stellis vero genii sive daemone
et homine
numina cum symbolis, cum astris et po
lapidibus jungi poterant, quo
cultus. Pausan. 3. 20: κίονες ἑπτά, κατὰ τρόπον οἶμαι ἀρ-
χαῖον, οὓς ἀστέρων φασὶν ἀγάλματα. — Beausobre, histoire
du Manichéisme, tom. 1. pag. 223: Le
croyaient, que le
qui passa dé
me trompe, s'était communiquée aux Juif
auparavant. — Hoc recte animadvertit auctor. Nam
apud Judaeo
cf. Je περὶ τῶν
λίθων κεκραξομένων comment. ad. Luc. 19. 40. multa ad
demonstrandam illam superstitionem, quae lapidibus
nonnullis vim supranaturalem tribuerat, contulit. In
lapidibus numina habitantia a Graecis credita e
multae docent fabulae, de permutationibus deorum ho-
minumque in lapide
attulimus exempla. Muenter praeterea nummo
tat, in quibus lapidum imagine

excusae conspiciuntur. Miramur, viri doctissimi curas et industriam nonnulla subterfugisse, quae ad sublevandam atque augendam illam de baetyliorum origine o
archus de placitis philo
fere idem de astris sensisse, e
ardente
ram, Democritum, Metrodorum, alio
igneam putasse, notat Plutarchus ibidem. Philo
in his de astris et lapidibus sententiis antiquam o
nionem ado
atque principium procreationis jacere contendit, unde venit, ut po
lapidibus progenito
eo quod Muenter de errore Eckhelii in doctrina nummorum veterum circa pileo
quidem ipse errare videtur, eum dicat, formas lapidum stellis exornatorum non satis differre a pileis dio
curorum, ita ut de hoc argumento disquisitio accurata etiamnunc sit in piis de
lapide
aliud significant, quam vel affinitatem saxorum cum astris a veteribus creditam, vel ipsum illum honorem divinum, quem Graeci et Romani pariter ac po
li orientale
sunt attributa quaedam numinum, quorum simulacra saxis re

quam Muenter et alii eruditi homine
tionem originis litholatriae ex
exempla adhibendam e
aërolithi declarantur: tamen ad omne
baetylorum cultu nobis traduntur, pertinere, negemus
o
simulacra lignea rudissimarum formarum, trunci, ancilia cetera de coelo cecidisse fabulentur Graeci et Romani: unde facile intelligi pote
dio praedicatum fuisse, quo major auctoritas evaderet et sanctitas, qua apud rerum naturalium imperito
homine
orientalibus interdum aërolitho
pla ab itinerum scriptoribus relata docent: sed cur a Graecis tantus numerus eorum tanquam numina ipsa habita sint, et qua re eorum cultus tam late patuerit, apud eo
traditorum te
superque indice
et hodiernorum afferebantur, quibus omnia ex
po
ortam e
lapidum, qui Mario consule evenit, scribit Plin. hist. nat. 2. 58. Chronicon Syricum Aboulfaradi sive Gregorii Barhebraei lapidationem anno 769. po
nat. factam narrat, de qua vid. Silve
note

1810. 4. pag. 505. – Stobaei eclog. phy
1. – Aristotel. de meteoris. – Jo
Exod. 28. 24. Ceterum cf. Livium, Plinium, Flavium Jo
lapidationum exempla praebent. Hodiernorum, qui aërolithorum partem naturalem premebant, inprimis hi sunt: Szarn, lithologie athmo
1803. – Dr. Chladni, chronologische
der mit einem feuermeteor niedergefallenen steine und eisenmassen, in Gilbert
15. s. 307. – V. Ende, über massen und steine, die vom mond auf die erde gefallen sind. Braunschweig 1804. – Noch ein beitrag zur ge
himmel gefallenen aërolithen, in Vogt
den neue
– Boetticher, was ist von den steinen zu halten, die vom Himmel fallen? Deut
1796. – Reuss, über den steinregen bei Lissa, im journal der phy
heft 5. 457. – Multa quoque dispersa inveniuntur in his scriptis: Freret, réflexions sur le
rapporté
d. B. L. tom. 6. pag. 706. seqq. – Falconnet, sur la pierre de la mère de
– Falconnet, sur le
seqq. – Illi qui in aërolithorum imbribus originem baetyliorum et causam litholatriae quaerunt, maxime

timorem metumque hominum urgent, quo affecti e
se debebant conspiciente
nubibus delapsa. In qua o
Secundum versum Lucretii notissimum: Primus in orbe deo
Boulanger, antiquité dévoilée, — Dalberg, meteorcultus der alten, — alii, metum ac timorem causam omnium religionum fuisse contendunt. Zoëga quoque inter antiquissimas errore
refert, quod ino
uni aliive rei divinam et plus quam naturalem virtutem ine
mala abigenda. l. c. pag. 241.

At forma et figura, nec non color aërolithorum, uti hodie novimus, sae
e
differt. Quid nunc? Jam pervenimus ad tertiam de origine litholatriae o
to majoris momenti e
baetyliorum fabulis videbimus. Antiquissimis temporibus, quibus ars statuaria in cunabulis quasi fuit, lapide paene deforme
simulacris habebantur. Lapide
virium divinarum e
natura ipsa formaverat, vel paulum modo adjuvante arte humana colebantur. Maxime sublevari videtur haec o

cultis faciei cujusdam humanae ve
atque irregularia conspiciebantur, qualia exempli gratia lapidi Pe
hymn. 10. 155. et lapidi quem Arabe
venerantur, Hadschar-al-A
Zygabenus in pano
diamus te
adduci po
ignorarent, lapide
stomus in orat. 12: πολλοὶ τῶν βαρβάρων πενίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ τέχνης ὄρη θεοὺς ἐπονομάζουσι καὶ δένδρα ἄργὰ καὶ ἀσήμους λίθους. — Item Pausanias in Achaicis refert, solenne fuisse antiquitus in Graecia rudibus lapidibus exhibere honore
bd. 2. herausg. von J. Sillig, s. 135. ἀργοὺς λίθους, quo Pausanias commemorat, contracto ἀεργοῖς λίθοις, recte notat. Re
de quibus vid. Arnob. adv. gent. 1. pag. 13. — Clemens Alexandrinus in stromat. πρὶν γ᾽ οὖν ἀκριβωθῆναι τὰς τῶν ἀγαλμάτων σχέσεις, κίονας ἱστάντες οἱ παλαιοὶ ἔσεβον τούτους ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ. — In onomastico Pollucis, ed. Hemsterhuy
tur: κοιλάναι λίθους εἰς θεοῦ μόρφην, excavare lapide
deorum imaginem. In eo, quod Joann. S
Hebraeor. lib. 2. cap. 4. conjicit, gente
dam instinctu re
sine signis et figuris numini gratiore

nihil e
numini nihil obtulisse praeter perfectissima quaeque
et o
omne
fieri potuit ornata videmus. Telchine
insulae Rhodi primo
fecissent, laudat Diodor. Sic. bibl. 5. 55. Telchinium
sive Thelginium nomen a voce θέλγειν, quae denotat
incantare, fascinare, derivatur, de quibus vid. Lobeck
Aglao

Proxima huic o
ginem cultus baetyliorum in honore permagno et
quasi divino quaerit, qui lapidibus pro monumentis
constitutis habebatur. Ut a rebus exorsi rudibus ac
simplicibus primaevi homine
tia et magnifica simulacra deorum pervenerunt: ita
quoque antiquissimo memoriae sub
lapidum mole, ligneisve truncis utebantur, quibus po-
steritati notitiam rerum ge
ex
nem rerum memoriae soli concreditam perire. Quo
minus hoc fieret, simulque monumenta illa sine arte
constituta longum per tempus durarent, sacro
ut sua ita aliorum habebant. Innumera fere hujus
rei sunt apud vetere
ea modo afferamus, quae lucis aliquid disquisitioni de
hac institutione suscipienda praebeant. Magna ex

parte memoriam rerum a Diis vel ab heroibus ge
rum po
Acro
insedisse ferebatur, quando in Atticam venit Bacchus, Pausan. 1. 3. — A
regis alter o
dicebatur de
muro cingenda, unde saxum sonans evasisse fertur, v. Pausan. 1. 42. — In eadem civitate pro
neum saxum erat quoddam Anaclethra dictum, ubi Cererem narrabant Pro
inferis revocasse, Pausan. 1. 43. — Eleusinii monstrabant petram, cui nomen erat Agelasto
longo
raptu Pro
studio, in memoriam factorum et rerum ge
Aegy
co
Aegy
indicia obelisci et pyramide
uti quidam voluerunt, exempli gratia Bidermann in otior. litterar. part. 1. pag. 136. qua de litholatria veterum agitur. — De more antiquo apud Hebraeo
erigendi monumenta, Ro
in libro: alte
artikel 27. ad 1. Mo
sorgfältig darauf bedacht, das andenken an wichtige

ereignisse durch altäre, behauene steine und andere dauernde denkmale zu erhalten. — cf. Gene 13. 18.; 28. 18.; 31. 48.; 26. 33.

Hic commemorandi sunt termini, quibus honorem divinum habitum e

de

160. originem baetyliorum in terminis quaerit, ac primum quidem baetylum, qui Del

eo solo studio po

pli sacro

Phoenicia multa baetylia inveniri, ibique sacra haberi, tanquam termino

saxorum a baetyliis, i. e. aërolithis, atque a terminis exortum e

antiquissimis temporibus lapide

to

Minerva Martem percussura

λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ
κείμενον ἐν πεδίῳ μελάνα, τρηχύν τε, μεγάν τε,
τὸν δ᾽ ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης.

Termini et ipsi ab Herme, sive Mercurio nomen acce הרם herem, fine Ἑρμης derivatur, cujus simulacra terminorum simillima fuerunt. Quid quod conjecerint quidam, vocem: 'mark,

merkstein affinem e
Hebraeo תרפים theraphim, in viis publicis ponebantur, Ezech. 21. 26. in Iliade cf. Hom. 2. 303.; 22. 326. ubi in memoriam foederis instituti lapis ponebatur. A lapidibus, quibus po
ad foedera sancienda utebantur, forsitan mo
e
pra dictum e
commemorantur, ut Kappotas apud Lacedaemonio
in quo Ore
Pausan. 3. 22. etiam in sacris litteris notantur, vid. Gene
memoriam somnii erexit, et cui nomen dedit בית־אל beth-el, i. e. domus dei. Cum Jo
nem transgre
elato
litarum, cf. Jo
fugatis Philistaeis, in memoriam victoriae lapidem po
lam, quam in memoriam victoriae cujusdam po
e
in pago Mansfeldico Thuringiae fuisse videtur, fide non habita fabulis chronistarum, qui eam in recordationem victoriae imperatoris Henrici 5. po
e
to po
quod crederent, super eum patriarcham Abrahamum

cum pellice Hagar coiisse, aut camelum ei alligasse, cum I
thymius Zygabenus in pano
sunt istiusmodi lapide
ne frangerentur, neve loco moverentur. Alia exempla praetermitto. A prisca consuetudine, monumenta affusis unguentis, sertisque et vittis impo
lemni sacrificio facto consecrare, re
illi lapide λίθοι ἀληλιμμένοι, sive
אבנים נשפים abanim ne
qui inscribitur Phaleg et Canaan, corrigere voluit, pro
אבנים נפשים abanim ne
Cum his conferri po
nutium Felicem, et pingue λίθοι λιπαροί
apud Clementem Alexandrinum, nec non apud A
le
Hebraeo τοῖς תרפים theraphim
Labanis agitur, mentio fieri non videtur. Illa idola, theraphim dicta, baetylia in modum lapidis Pe
tii formata, humanae faciei ve
verisimile habeo. תרפים theraphim, a nonnullis certe linguae hebraicae non satis peritis, eadem habebantur cum שרפים seraphim, et cum Serapide Aegy
Sed quid inter utramque vocem apud vetere
serit discriminis, satis cognitum e
suam quaeque vox radicem, ut theraphim a verbo תרף tharaph h. e. percontari, oraculum petere, seraphim

vero aut a voce hebraica שׂרף urere, aut a Sanscritica: sarpa i. e. anguis, derivetur. Eo
miscuerunt, fefellit soni similitudo, ratione non habita radicum. Simulacra primo non in ho
neque columnae, stelae aut cippi in deorum honorem fixa sunt, sed ad memoriam et gloriae mortuorum cumulum statuebantur. De lapidum cumulis pro sepulcris vel monumentis in honorem atque memoriam defunctorum constructis apud gente
nicae vid. Conring de antiquitatt. stat. Helmstad. et Worm in monumentis Danicis, lib. 1. cap. 4. Quae in Hol
us in libro, qui inscribitur: Cymbrische
s. 223. De gigantum se
dum constructis, quae germanice dicuntur 'hünenbedde vid. Joann. Pickardt, korte be
verborgene antiquiteten, p. 23.

Po
numentorum oblitis, an symbolum, an numinis ipsius, an symboli figuram adorarent, praecipue longo temporis spatio intermisso a conditis illis monumentis. Tantum abe
inauditam habeamus, ut naturalibus causis exortam e
rei similia videamus. Recordemur modo superstitionis no
sanandi morbo

corum morem fuisse, saxa sive quadrata sive rudia ac prorsus inculta, saltem aliam quam saxi speciem prae se non ferentia pro simulacris atque idolis ponere, neque aliter quam numinum simulacris et statuis divinum honorem prohibere, docet Pausanias in Achaicis l. c. ubi de Mercurio Pharensi e

lapidibus constructis disserit. — Zoëga dicit, innumeras e

quae magna ex parte ortae videantur e monumentis, licet nequaquam affirmari po

effluxisse. Addit auctor, quin forte a monumentorum instituto natam e

a Saturno pro Jove devorato; quod concinnum e

cum no

po

qui aliter nomen baetylorum ex

Zoëgae dictum viam nobis demonstrat, in qua pergendum sit. Non ex una sola causa ex

origo litholatriae, quantumvis lucis afferant eae, quas jam laudavimus, o

que re

antea dictum e

Eodem jure, quo nonnulli homine

lapidum a veteribus cultorum, qualem nobis scriptore

conjecerunt, uti Falconnet, alii, levitate quadam judicandi et praeconce

longe aliud demonstrare et argumentis sub
se videmur, quod a paucis commemoratur, nedum urgeatur. Ratione enim habita similitudinis plurium baetylorum, ac paene plurimorum, cum phalli notissima figura, persuasum habemus, baetylia magna ex parte nonnisi pro symbolis procreationis serviisse, ac pro
my
longe alium sensum fabulis exornatum persuaserint
sacerdote
quorum pro simulacris lapide
sentiunt, deorum scilicet, qui vel agriculturae vel procreationi praeerant, quorum inprimis notandi sunt Bacchus, Amor, Cybele, Cere
vero phalli affinem e
docemur locis veterum scriptorum, qui in hanc rem legi po
Vis supranaturalis vel divina, quam vetere
attribuisse ex
atque una cum eo vis procreationis, unde ex
quomodo achati pote
tribui potuerit. Egregie Zoëga l. c. pag. 213. affinitatem phalli cum cippis, truncis et lapidibus conoidicis illis demonstravit. Boettiger, ideen zur kunstmythologie, bd. 1. s. 54: 'zwei hauptgegenstände in den religionen de
schlange. Die letztere gehört ganz eigenthümlich dem

fetischismus, der erstere dem symbolisirten sterndienst. — Contra Falconnet, qui baetylia fere omnia echinitas habere voluit, Zoëga recte animadvertit, echinitas nunquam habere formam vere sphaericam, neque
e
In echinitas non cadit de
echinitae fuerant illa baetylia, quid impedit, quominus
affirmante de
tho
hodie quidem germaniee dicere solemus: 'venusmuschel
vid. Plin. hist. nat. lib. 37. cap. 10. 57. qui eo
diphye
lapide
lapide
the worship of Priapus, pl. 15. pag. 85. — Hinc ex
concha nata e
vid. Lichtensteinii specimen palaeograph. pag. 131.
— Quantum apud Graeco
inprimis vero apud gente
floruerit, neminem fugiet. Ante templum Veneris
Hiero
alti collocati erant, quo
po
sive lingamo ortum suum duxit, cf. Herodot. 2. 49.
— Joni sive 'lingam nomen e
apud quo
gia re

altitudinis, consecrata Shivae, quae pro
nem quam cum phallo erecto habent, qui in cultu e
dei magna e
In Dapper's A
procreationis dei, secundum de
Valle dedit, adumbratur, quod prorsus simile e
li; cf. account of the kingdom of Ne
part of the A
pro
simulacrum Mahadevae, dei amoris et procreationis, habeant, refert Friedr. v. Dalberg, meteorcultus etc. s. 68. — In sacello Casmiriensi, in pagoda Perwuttum sive Puravattam lapidem conoidem Mali-kardi dictum pro phallo, symbolo e
stanis coli, notant itineraria, quorum cf. Mackenzie's reise nach Indien, 5. s. 20. — In museis atque antiquariis multae asservantur gemmae Persicae, quas magna ex parte homine
trati sunt. Quod fieri po
sensu, quo supra definita sunt, tanquam amuleta. Similitudo antiquitatum illarum cum fascinis e
ta, ut verisimile fiat, lapillo
nomine anticagli dicuntur, nihil e
quae in cultu Bacchi aliorumque nominum, inprimis vero in my
floruerunt. Accedit, quod plurimorum baetyliorum formam conicam premunt scriptore

erat figurae phalli. Quid quod in voce ipsa affinitas coni cum procreatione ex κῶνος, conus, symbolum membri genitalis, re γοῦνος, cunnus, cognationem habet cum cuneo, γύνη, 'können et 'kennen pariter ac hebraicum verbum ידה jadah, cogno γίγνομαι
et γιγνώσκω eandem habent radicem; conus denotat quoque idem quod in graeco sermone φάλος, arcum scilicet aereum in casside elatum. De etymologia phalli v. infra. Kanne, erste urkunde der ge
. 74. persuasum habet, lingam, sive phalli cultum Indicum conjunctissimum e
maxime etymologice
studet. Praetermittamus conjecturas illas, quae quamquam sagacissimi ingenii te
ab omni fundamento ut historico ita critico nimis ab
unt; hy
magis excellente
Baetylia apud omne
limus exempla, iis inprimis numinibus consecrata fuerunt atque pro eorum simulacris habita sunt, quae vel agriculturae, vel procreationi et amori praee
se credebantur: unde venit, ut Cybeli matri Deorum lapidem Pe
phicum, Dusari-Baccho vel Veneri Uraniae lapidem, quem dicunt Arabe
Mahadevae saxum nigrum addictum fuisse videamus.

Quin etiam A
sole symbolum virium masculinarum procreationis
venerantur po
rece
pidum cum phallo clarior evadit. Quod qui mirum
putant, vetere
lis e
philo
stellis atque daemonibus earum geniis. Vis quaedam
secreta, veteribus non ex
ceterisque lapidibus manife
baetyliorum cum phallo nexus, qui negari non po-
terat, multis eruditis tam mirus atque inauditus e
videbatur, ut hanc aliamve causam originis quaererent.
Inter quo
lapidum et phallorum cultum, a nonnullis exemplis
etymologicis o
dicare po
de jurisjurandi Romanorum formula antiquissima:
— per Jovem lapidem! — dictum e
'zeuge' te
mon habere, verisimilius etiam fit exemplis ceteris. In
sermone germanico 'zeugen' ponitur pro 'erzeugen' et
'bezeugen'. Graecum vocabulum τέκμαρ cognatum e
cum radice τέκειν, unde τίκτειν. Deinde apud Graeco
ὄρχιον significat et te
dum e עוד ud, h. e. te עד ed, i.

e. te

argumentis, quae in extenso proferre non potuimus, conjicit, lapidem sacrum, qui pro te

et foederis sanciendi sumebatur, lingam lapidem vel phalli symbolum, procreandi vi praeditum, fuisse. — Longe alio modo Zoëga l. c. pag. 213. originem affinitatis baetyliorum cum phalli cultu demonstrat, qui et ipse ab arte etymologica argumenta sua petens, radicem vocis φάλλος cum figuris baetyliorum, cipporum, terminorum, columnarum comparat. In lingua hebraica עלה alah, significat elationem, ascensum, quemvis motum sursus directum; in co

ϫⲗⲏϩ ascendere, unde vocabula φάλης, φάλος, φάλλος, palus, 'pfahl' et voce

quale ἅλλειν, ἅλλεσθαι, saltu se φάλος

conus vel apex, φάλαγξ lignum tere

le

turris. Zoëga d. us. et or. obel. pag. 213: Phale aut Phallus, cujus radix etiamnunc in Aegy

gua ac in Hebraica supere

altum porrectam significat, nec aliud fuit apud prisco

Graeco

oblongus ad agrum tuendum aut forum de

statutus. — Adjungit Zoëga, Aegy Π, Τ, Ν tanquam pronunciationis adminicula quibuscunque vocabulis praefigere consuevisse singulas, quae po

a grammaticis ita fuerint ordinatae, ut Π masculinum,

T femininum genus, N pluralem numerum significaret. Quod verum ac justum e
sed cur originem litterae φ in voce graeca φάλλος in lingua Aegy
niam satis in sermone Graeco locus detur ex
Equidem re φ,
in digammate quod dicitur Aeolico F cujus exempla conferre, supervacaneum e
Hebraica עלה alah, haud dubie cognata cum Graeca ἅλλειν, eum syllabae declarat sonum ע, quem no
pronunciare non solemus, qui tamen graece per digamma Aeolicum reddi pote
cum phallo affinitate ex
origo ac nomen famo
quod dicunt 'baphomet.' Jam antea vidimus, lapidum sanctorum cultum latissime patuisse inprimis in terris Orientalibus, et Christiano
primis saeculis ineuntis aerae, verum etiam temporibus medii aevi plus minusve in eo versato
Conferendum e
bus conciliorum Agathensis et Nannetensis. Nomen illud baphometi, de quo sexcentas diversissimas fovebant o
a dialecto quadam orientali, plurimi persuasum habent, quorum inprimis Hammer vocem illam derivare studet a baphi meta h. e. baptismus igneus. Nicolai originem quaerit in vocibus βαφὴ et μῆτις, baptismus

et ratio, orientali sane modo conjunctis, vel genitivo μήτιδος mutato in μήτους. Sunt etiam, qui similitudine quadam soni perducti Baphometum corruptum e Mahometum, ab
in libro, quem supra laudavimus, verisimilem facere adnititur etymologiam a Paphi meta ductam, h. e. conus Paphicus. Baphometum simulacrum quoddam fuisse ad instar Hermis, forma lapidis conici, cujus cultum templarii equite
stianis susce
Orientalibus infecti, assumpsissent, omne
unt rerum scriptore
Ex more templariorum, quo neo
adorabant atque equitum superiorum umbilicum o
labantur, facile nexus quidam e
pudenda sacro
tu lapidis Veneris Paphicae, qualem nobis de
vetere
figuram admodum humanam barbatam, qui urgent,
no
o
rem cultum fuisse satis constet. Ceterum templario
equite
neminem fugit. Antiquissimum deae Veneris simulacrum conus erat lapideus, modo in umbilici modo in metae formam constructus, inter duas magnas trabe
be

Phoeniciis sol et luna indicarentur. Unde venit, ut in templo Hiero
nomen acciperent: יכין jachin et בועז boas, h. e. conus a verbo כון kun, i. e. ponere, et בו־עז boas, i. e. in eo vis. Sol et Luna apud omne
thologia Germaniae se
philo
talium symbola habebantur virium procreationis et productivae et rece
dubitat an hoc Veneris baetylium aërolithus fuerit, uti Boettiger contendit, phallus erat summum naturae symbolum.

Creuzer, mythol. und symbolik 2. s. 495: 'E kann nicht der gering
im adyton zu Papho
spitz
uralter bildnerei so vorge
lich al
— Inde umbilicus, qui in nummis et gemmis conspicitur, ex
amuletis et talismanibus ferri solita erant a sacerdotibus Cybele
e
magnis, et ipsa baetylia haberentur. Ve
cultus phalli quaerenda sunt in my
inprimis ea numina, quae agriculturae et procreationi praeerant, colebantur. Similem fovebant cultum

Hindo
symbolum, non modo lapide
arbore
uti exempli gratia Kaldeir arborem quamdam, cu-
jus radice
Shivae, praebent, quapro
lari solet: 'l'arbre indécent' Ex Mani, quod denotat
puerum, phallum et ficum, juxta co
cam Bhavani et Shiva-lingam oriebantur. Cabirium
my
e
ris, Kabirium fuisse tre
Axiokersam et Axieron, sive Plutonem, Pro
nam, Cererem. Nonnulli adjungunt Casmilon, qui
te
Mueller, Orchomeno
zelne ableitung de
ist e
Bhavani, Lingam, Brama, Wishnu, Shiva mit He-
phae
Axiokerso
ist Shiva-lingam dem Axiokerso
Qualem vim procreandi in lapidibus insitam vetere
crediderint, ex fabulis quibusdam intelligi licet. Agdus
ingens rupe
Agde
Simili modo Mithras misogynus rupem gravidam fecit,

a qua juvenis Diorphus natus e
videtur, versum illum Horatianum, qui in proverbii abiit usum, cum his fabulis conferre:

Parturiunt monte

recentiora tempora ut veniamus, recordari subit ultimorum ve

cantium, quae re

apologie pour Hérodote, tom. 2. pag. 253. notat, sancto

Gilas et St. René qui dicantur, sterilitatem muliebrem solvere po

sacerdotibus consecrato

o

tamquam amuleta ferre dicuntur. Similis e
cultus superstitio quaedam, quae I
Neapolitano floret et S. S. Co
solvendae sterilitatis muliebris tribuit. — Nihil novi sub sole! Idem, quod hodie sacerdote
amuletorum et talismanium fabulantur, jam multis saeculis antea pleb
cupida tanquam oraculum a coelo ipso in terram missum crediderat. Renovata e
in quibus phallus pro symbolo procreationis colebatur.

Iis, quas jam contulimus, caussis litholatriae, addi po

sacerdotum quaerimus, qui in oraculis edendis et in miraculis faciendis baetyliorum viribus in sua commo-

da utebantur. Arte
exercebant secuti proverbium illud notissimum: 'mundus vult decipi, ergo decipiatur! jam veteribus notas fuisse, indicant nonnulli apud rerum scriptore quorum haud parvam partem jam in extenso citavimus. Sanchuniathon, ubi distinguit inter baetylia majora et minora, haec talia notat, quorum adjutorio prae
efficere po
riam sacerdote
exemplum praebet Helenus vate λι-
θικά commemorant, qui lapidem A
po
cujus Damascius in vita I
tium l. c. mentionem facit. Hunc Eusebii lapidem sanctum signis et lineis magicis pictum fuisse, qualia etiamnunc in museis asservantur amuleta, diserte notat auctor in Photii bibliotheca, pag. 1062. Neque e
cum no
la. Quis primum lapidem tollere pote
inprimis omnium tali superstitione capto
mus ex innumeris scriptorum locis. Cum barbarorum cultu numinum et omne
stitio
symbolik und mythologie, bd. 3. s. 50: 'Baetylien, pygmäenidole, geweihete binden, amulete wurden in

den händen der ade
ders unter den für solche dinge so empfänglichen Römern zu wirksamen dingen.

Jam paucis re
antiquorum ita hodiernorum scriptorum de origine et caussis litholatriae, quibus, quid insit fal
ri, ex
sub examen vocavimus, argumentis, eam habemus persuasionem, uti omne
baetyliorum, e
ex
errasse, qui hanc viam ingrederentur. Contra in origine litholatriae in qua vetere
aevi versati fuerunt, demonstranda, varias ratione interpretandi adhibendas e
atque ex eo jam intelligitur, quod ii qui unam solam
ex
contenti fuerunt: quod aliter fieri non potuit, cum videremus, fetissismum cum sabaeismo et primitivo et cum degenerato maxime cognatum, quin conjunctissimum fuisse: cf. Hartmann, gemälde von Arabien und aufklärungen über A
reine ge
hause war, artete in bilderdienst und baetyliencultus aus. — Eorum, qui partem naturalem fabulae et cultus baetyliorum solam premebant, atque in ea caussas originis litholatriae quaerebant, nomina sola afferre

satis habuimus, cum ab eo, quod hic nobis tractandum erat, nimis abe
Eorum contra, qui partem antiquariam urgebant, fere omne
judicavimus. Idcirco in fetissorum atque astrorum cultu, in monumentorum institutione, inprimis artis statuariae initiis, in aërolithorum lapidationibus, in cultu deorum qui procreationi praeerant, prae tim in phalli cultu, denique in circulatoriis sacerdotum prae
excitarent atque augerent, ad quam ex
demonstrandam nihil vetere
antiquitatis studii periti omnia contulerunt.

Natus sum ego Franciscus Ludovicus Boe
dae a. d. 13. cal. Jul. h. s. a. 30. patre Joanne Xenotheo, matre Carolina Friderica e gente Ehrhardt, quo utroque parente adhuc superstite laetor. Fidem profiteor evangelicam. Primis litterarum rudimentis imbutus vere a. 1844. in quartum ordinem gymnasii S. Crucis, quod rectore Groebel, po
Klee, viris spectatissimis, Dre
de ab anno aetatis undevice
instructus autumno a. 1849. in universitatem Lipsiensem me contuli, cujus civibus Buelavio Rectore Magnifico adscriptus sum, ubi primum studiis theologicis, po
lectione
Anger, Brockhaus, Drobisch, Fechner, Fricke, Hartenstein, Niedner, Ro
a. 1851. in hanc almam universitatem Friderico-Guilielmam transivi, cujus civibus Twe
Magnifico adscriptus nomen dedi apud Dove Decanum. Scholis interfui doctissimorum virorum: Benecke, Boeckh, Bo
mann, Ranke, Trendelenburg. Quibus omnibus meis praece
gratiam, pio animo semper reminiscar.